

УДК [378.147:371.13]:009

О. В. Єгорова

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ДОСВІДУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ

У статті розглядаються форми, засоби, методи й прийоми роботи, за яких відбувається формування і розвиток досвіду дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення іноземної (англійської) мови. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначається поняття досвіду дослідницької діяльності, розкриваються критерії розподілу студентів за групами сформованості в них такого досвіду.

Ключові слова: науково-дослідна робота; студенти; вищий навчальний заклад; досвід дослідницької діяльності; вивчення іноземної (англійської) мови; майбутні фахівці; професійна підготовка; самостійна аудиторна і позааудиторна робота.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги щодо рівня професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах на перший план висувують потреби формування самостійної, активної, творчої, здатної критично мислити особистості майбутнього фахівця. Особливого значення при цьому набуває науково-дослідницька робота студентів, що є системоутворюючим чинником, завдяки якому у них формуються активно особистісне ставлення до учіння та самостійної професійної діяльності, професійні ціннісні орієнтації [1, 19], потреби і мотиви самоосвіти, створюються умови для самореалізації. Саме тому так необхідно сформувати у майбутніх фахівців досвід такої діяльності, завдяки якому вони набудуть умінь оптимально планувати свою роботу, працювати систематично, знаходити та відстоювати власний погляд на проблему, працювати у колективі [2, 3].

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення досягнень педагогічної теорії та практики свідчить про те, що проблема досвіду дослідницької діяльності знайшла певне відображення у літературі. Аналіз наукових праць В. Андреева, О. Лактіонова, А. Лукашенка, І. Лялюк та інших дозволяє зробити висновок – досвід дослідницької діяльності – це структурно-динамічне утворення, яке є сукупністю уявлень особистості про науково-дослідницьку діяльність, умінь і навичок, що набуваються в її процесі. Завдяки досвіду дослідницької діяльності науково-дослідна робота майбутнього фахівця, за І. Лялюк, набуває особливих, специфічних рис, відбувається осмислення та перегляд особистісної історії, змінюється емоційно-ціннісне ставлення до діяльності [3, 13]. Разом із тим, практично

не розкрито форми, засоби, методи й прийоми роботи, умови за яких ефективно відбувається формування і розвиток досвіду дослідницької діяльності на прикладі різних академічних дисциплін.

Мета статті – розкриття форм, засобів, методів й прийомів роботи з формування і розвитку досвіду дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів при вивченні іноземної (англійської) мови.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить аналіз педагогічної літератури та досвід роботи автора, студенти-першокурсники вступають до вищого навчального закладу, маючи різний рівень сформованості досвіду дослідницької діяльності. Тому для якісної роботи з формування і розвитку досвіду необхідним виявляється розподіл студентів по групах за рівнями його сформованості. З цією метою студентам факультету іноземної філології вже на першому занятті пропонуємо автентичний текст англійською мовою за профілем навчального закладу (наприклад, [4]). Завданням студентів було виокремити головну й другорядну інформацію, визначити головну ідею, основні положення, стисло й чітко їх сформулювати, пояснити способи та прийоми основних положень, оформити їх у вигляді таблиці. Результати виконання завдання виявились для студентів несподіваними, лише декілька студентів впоралися з завданням, більшість же була не в змозі самостійно здійснити аналіз тексту й виконати дії, що передбачалися завданням.

Після виконання завдання й спостереження розподіляємо студентів на 3 підгрупи згідно з критеріями досвіду дослідної роботи, що були визначені у праці О. Кукліної [5, 137 – 140].

Так, першу підгрупу (НД) складають студенти, що мають неповні знання про науково-дослідну роботу; низький рівень дослідницьких умінь; виявляють негативне або байдуже ставлення до науково-дослідної роботи, не усвідомлюють її професійну значущість й не докладають вольових зусиль при зіткненні з труднощами (могли припинити виконання роботи); знають лише одиничні методи й прийоми дослідницької діяльності, але не вміють застосовувати їх на практиці; самоконтроль розвитку дослідної роботи у таких студентів відсутній.

Студенти другої підгрупи (МД) мають сформоване ціннісне ставлення до науково-дослідної роботи; володіють дослідницькими вміннями на середньому рівні; при виконанні завдання протягом довгого часу

зберігають високу працездатність, але іноді відступають через труднощі. Прогалини у дослідницькій діяльності виявляються за допомогою викладача, але усуваються самостійно.

У третю підгрупу (Д) включаємо студентів, які демонструють наявність повних знань про усі види науково-дослідної роботи; високий рівень дослідницьких умінь; сформовану потребу та усвідомлення професійного й соціального значення науково-дослідної роботи, труднощі у процесі роботи виявляються стимулом для їх подолання; знають й успішно користуються методами й прийомами дослідницької діяльності; проявляють інтерес та ініціативу до складних видів діяльності; виконують додаткові завдання; виявляють бажання брати участь у тих формах науково-дослідної роботи, що проводяться у позанавчальний час (конференції, наукові гуртки).

Після розподілу студентів на підгрупи головною метою постає сприяння актуалізації індивідуального досвіду виконання науково-дослідної роботи тих студентів, які мають такий досвід (підгрупа Д), сформувати досвід виконання науково-дослідної роботи у студентів, що не мають такого (підгрупа НД), та розширити досвід виконання науково-дослідної роботи у студентів, що мають його недостатній рівень для якісної та ефективної науково-дослідної роботи з іноземної мови (підгрупа МД).

Робота з різними підгрупами студентів (Д, НД, МД) передбачає чотири моделі: лінійну (з кожною підгрупою по черзі), мозаїчну (включення у діяльність певної підгрупи в залежності від навчальної задачі), активно рольову (підключення студентів з високим рівнем індивідуального досвіду виконання науково-дослідної роботи з метою підключення решти студентів) й комплексну (сполучення усіх запропонованих варіантів). Така організація роботи з різними підгрупами студентів на практичних заняттях, при підготовці до семінарських занять, виконанні науково-дослідних робіт забезпечує включення кожного студента у пізнавальну діяльність.

Розглянемо детальніше загальні прийоми та форми роботи зі студентами як на практичних заняттях з англійської мови, так і під час виконання науково-дослідних робіт з дисципліни:

1. Виконання навчальних завдань різного рівня складності. Диференціація навчальних завдань (пізнавальних, проблемних, дослідницьких, творчих) та їх поступове ускладнення дозволяє створити

та написання висновків. Впровадження такої роботи у навчальне заняття займає від 10 до 15 хвилин. Строками підготовки такого мікродослідження можуть бути 2 – 3 тижні, а об'єм не повинен перевищувати 10 аркушів. У процесі виконання такої роботи студенти демонструють вміння висувати гіпотезу, робити висновки, відбирати й аналізувати матеріал, дотримуючись основних етапів проведення дослідження. Значний інтерес викликає розробка вправ та їх впровадження в групі, а також те, що студенти мають можливість виступати у ролі викладачів.

- Надання можливості студентам виступати у ролі консультантів. Студентам пропонується об'єднуватись у групи Д+НД та консультувати товаришів у процесі виконання навчально-дослідницьких завдань, при тезуванні, анотуванні й реферуванні матеріалу з тематики курсу.

- Виконання індивідуально-творчих завдань.

- Нагородження найбільш активних студентів. Студентам, що активно працюють за всіма видами завдань, розробляють й впроваджують на заняттях мікродослідження, пропонуємо взяти участь у читаннях кафедр, предметних конкурсах й олімпіадах, науково-практичних конференціях університету. Це може відбуватися як у формі підготовки тез, так і у формі виступу з доповіддю. За успіх у науково-дослідній роботі з англійської мови студенти звільняються від складання заліку або отримують додаткові бали.

- Розробка й формулювання тем науково-дослідних робіт з тематики курсу. Робота такого типу спрямована на те, щоб сприяти узагальненню студентами власного індивідуального досвіду виконання науково-дослідної роботи, зміцненню у студентів пізнавального й професійного інтересів, формуванню готовності (теоретичної, практичної, психологічної) до творчого виконання дослідницьких завдань, формуванню у студентських групах дружніх стосунків, розвитку їхньої пізнавальної активності.

Одним із видів ефективних видів роботи в академічних групах є робота в парах. Створюємо різні пари студентів (Д + МД; МД + НД та Д + НД), склад яких постійно змінюємо. Необхідно зазначити, що найбільш високі результати показує робота пар Д + НД, яка організується на рівні допомоги (однобічний характер), так і на рівні взаємодопомоги (двобічний характер). Способами організації такої роботи на заняттях можуть бути: консультування та взаємоконсультування студентів, парне реферування, рецензування текстів, творчих робіт, що пов'язане з порадами, корективами, активними

пошуками головного, вирішення проблемних ситуацій, ділова гра.

Нами також організується парне виконання студентами домашньої навчальної роботи, а також виконання науково-дослідної роботи, що містить: підготовку виступів, доповідей на семінарських заняттях, написання рефератів, підготовку до участі студентів у конференціях.

За таких форм роботи у студентів, які мають індивідуальний досвід виконання науково-дослідної роботи, з'являється новий стимул – стимул відповідальності, що позитивно впливає на характер їхньої навчально-пізнавальної діяльності, на розвиток пізнавальної активності й ініціативи.

Для домашніх завдань з дисципліни «Іноземна мова» студентам пропонуємо також різні завдання пошукового характеру, виконання яких сприятиме формуванню у них дослідницьких, комунікативних умінь, розвитку їхніх гуманітарних здібностей. Такими завданнями можуть бути, наприклад: зробити огляд та аналіз літературознавчих творів іноземною мовою на лексичному, граматичному, логіко-семантичному й комунікативному рівнях; розкрити художнє значення й онтологічний сенс, представлений у творі; схарактеризувати світогляд й художній метод окремих авторів літературознавчих творів; виокремити структурні компоненти, що конституують постать автора у творі, зробити їхню детальну характеристику; визначити у творі лексико-семантичні групи і таке інше. Після чого в академічній групі проводимо дискусійне обговорення за творами.

Загалом, зазначимо, що у процесі навчання іноземній (англійській) мові приділяємо особливу увагу забезпеченню співпраці студентів й викладача під час організації самостійної навчальної та науково-дослідної роботи студентів академічних груп, оскільки при такій співпраці оволодіння новим та актуалізація наявного досвіду дослідницької діяльності постає спільною метою викладача й студентів, що розкриває можливості для професійного й морального самовдосконалення студентів, розвитку їхньої пізнавальної активності.

Висновки. Отже, описані вище форми, засоби, методи й прийоми організації навчально-пізнавальної, самостійної навчальної та науково-дослідної роботи студентів сприяють формуванню і розвитку досвіду дослідницької діяльності студентів, який є одним із чинників професійної підготовки студента вищого навчального закладу, від сформованості якого залежить розвиток пізнавальних процесів, усвідомлення дослідницької

діяльності для майбутньої професії, виховання потреби використання та позитивного перетворення власного й чужого досвіду пізнавальної і творчої діяльності та вибір індивідуальних стратегій виконання науково-дослідної роботи. Вищезазначене дає можливість на якісно новому рівні вирішувати проблему формування і розвитку досвіду дослідницької діяльності студентів не тільки у процесі виконання ними науково-дослідної роботи, але й під час практичних занять в аудиторії. До перспективних напрямів подальшого розв'язання означеної проблеми відносимо пошуки важелів формування і розвитку досвіду в позанавчальних формах науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфремов С. В. Визначення поняття «науково-дослідна робота студентів» / С. В. Єфремов // Матеріали наук. конф. викладачів та аспірантів кафедри загальної педагогіки 15 – 17 травня 2007 р. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2007. – С. 19 – 20.
2. Білостоцька О. В. Виховний потенціал науково-дослідницької роботи студентів / О. В. Білостоцька // Матеріали наук. конф. викладачів та аспірантів кафедри загальної педагогіки 15 – 17 травня 2007 р. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2007. – С. 2 – 3.
3. Лялюк І. М. Формування індивідуального досвіду розв'язування мислительних задач у студентів вищого педагогічного закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І. М. Лялюк. – К., 2002. – 20 с.
4. Communicative Language Teaching [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://www2.vobs.at/ludescher/Alternative%20methods/communicative_language_teaching.htm.
5. Куклина Е. Н. Проблемно-рефлексивный подход к построению процесса формирования опыта исследовательской деятельности у студентов педагогического вуза: дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 / Е. Н. Куклина. – Сочи, 2004. – 233 с.

РЕЗЮМЕ

Е. В. Егорова. Формирование и развитие опыта исследовательской деятельности студентов при изучении иностранного (английского) языка.

В статье рассматриваются формы, средства, методы и приемы работы, при которых происходит формирование и развитие опыта исследовательской деятельности студентов вузов в процессе изучения иностранного (английского) языка. На основе анализа психолого-педагогической литературы определяется понятие опыта исследовательской деятельности, раскрываются критерии распределения студентов по группам сформированности у них такого опыта.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа; студенты; высшее учебное заведение; опыт исследовательской деятельности; изучение иностранного (английского) языка; будущие специалисты; профессиональная подготовка; самостоятельная аудиторная и внеаудиторная работа.

SUMMARY

O. Yegorova. Formation and development of the students' research experience when studying foreign (English) language.

The article deals with forms, means, methods and techniques which involve the formation and development of the research experience of university students in the process

of learning a foreign (English) language. Based on the analysis of psychological-pedagogical literature the concept of the research experience is defined, the criteria of students' allocation into groups according to the level of their research experience are described.

Key words: scientific-research work; students; higher educational establishment; research experience; studying foreign (English) language; future specialists; occupational training; individual curricular and extracurricular work.

УДК 37.018 = 11

Т. М. Корж

Севастопольський міський
гуманітарний університет

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ НАВИЧОК ТА ВМІНЬ АНОТУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті на основі змістовних і лінгводидактичних характеристик анотацій визначені критерії оцінювання навчальних анотацій, що надають об'єктивну основу для оцінювання смислових і структурних параметрів навчальних анотацій, глибину розуміння професійно орієнтованих текстів, а також предметну компетенцію студентів немовних ВНЗ.

***Ключові слова:** навчальна анотація, повнота розуміння первинного тексту, наявність другорядної інформації, наявність змістових перекручень, привнесення особистісної інформації, обсяг висловлювання, рівень компресії, зв'язність, мовна коректність.*

Постановка проблеми. Період навчання у вищій школі – це не тільки час набуття професійних знань, навичок та вмінь, а й формування в студентів наукового мислення та якостей, необхідних їм як майбутнім фахівцям. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні, висока конкуренція на ринках праці ставлять фахівця в умови постійної загальноосвітньої та спеціальної підготовки й перетворення здобуття освіти в процес, що триває все життя. Звідси інтерес у сучасної методики навчання іноземних мов до організації активної діяльності самих студентів у засвоєнні нових знань та умінь, залучення їх до планування своєї навчальної діяльності, засвоєння ефективних стратегій навчання і, зрештою, формування власного когнітивного стилю.

Дисципліна «Іноземна мова» має забезпечити фахівцеві доступ до зарубіжних джерел інформації, без чого в наш час неможлива не тільки будь-яка дослідницька діяльність, але в багатьох випадках і суто практична. Гнучкою стратегією, що допомагає фахівцеві прилучитися до новітніх джерел інформації, розвинути та поглибити навички і вміння розуміння професійно орієнтованих текстів і викладу їх короткого змісту у письмовій